



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, De utilitate legis humanæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Semper quod lex naturalis habet. potest tamen mutari & in aliquo particulari, & in paucioribus ppter aliquas speciales causas impediens obseruanciam talium praeceptorum, vt supra dictum est. *

AD PRIMVM ergo dicendum, quod lex scripta dicitur esse data ad correctionem legis naturalis, vel quia per legem scriptam suppletur eis, quod legi naturae deerat: vel quia lex naturae in aliquorum cordibus quantum ad aliqua, corrupta erat intantum, vt existimarent esse bona, quae naturaliter sunt mala: & talis corruptio correctione indigebat.

AD SECVNDVM dicendum, quod naturali morte moriuntur omnes cōmunitē tam nocentes, quam innocentes: quae quidem naturalis mors diuina potestate inducitur propter peccatum originale, secundū illud 1. Reg. 2. Dominus mortificat, & viuificat: & ideo absque aliqua iniustitia secundū mandatum Dei potest infligi mors cuiusque; homini vel nocenti, vel innocenti. Similiter etiam adulteriū est concubitus cum vxore aliena, quae quidem est ei deputata secundum legem Dei diuinitus tradita. vnde ad quācumque mulierem aliquis accedat ex mandato diuino, non est adulteriū, nec fornicatio. Et eadem ratio est de furto, quod est acceptio rei alienae, quicquid enim accipit aliquis ex mandato Dei, qui est Dominus vniuersorum, non accipit absque voluntate Domini, quod est furari. Nec solum in rebus humanis quicquid a Deo mādat, hoc ipso est debitum, sed etiam in rebus naturalibus quicquid a Deo fit, est naturale quodammodo, vt in primo dictum est. *

AD TERTIVM dicendum, quod aliquid dicitur esse de iure naturali dupliciter. Vno modo, quia ad hoc natura inclinatur: sicut non esse iniuriam alteri faciendam. Alio modo, quia natura non inducit contrarium: sicut possemus dicere, quod hominem esse nudum est de iure naturali: quia natura non dedit ei vestitum, sed ars adinuenit. & hoc modo communis omnium possessio, & omnium vna libertas, dicitur esse de iure naturali, quia scilicet distinctio personarum, & seruitus non sunt inductae a natura, sed per hominum rationem ad utilitatem humanae vite. & sic etiam in hoc lex naturae non est mutata nisi per additionem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum lex naturae possit a corde hominis aboleri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod lex naturae possit a corde hominis aboleri. Quia Roman. 2. super illud. Cū Gentes quae legem non habent &c. dicit glossa: * quod in interiori homine per gratiam innouato, lex iustitiae inscribitur, quam deleuerat culpa: sed lex iustitiae est lex naturae. ergo lex naturae potest deleri.

¶ 2. Praeterea. Lex gratiae est efficacior quam lex naturae: sed lex gratiae deleretur per culpam. ergo multo magis lex naturae potest deleri.

¶ 3. Praeterea. Illud quod lege statuitur, inducitur quasi iustum: sed multa sunt ab hominibus statuta contra legem naturae. ergo lex naturae potest a cordibus hominum aboleri.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 2. Confess. * Lex tua scripta est in cordibus hominum, quae nec vlla quidem delet iniquitas: sed lex scripta in cordibus hominum est lex naturalis. ergo lex naturalis deleri non potest.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, * ad legem naturalem pertinent primo quidem quaedam praecepta communissima, quae sunt omni-

A bus nota: quaedam autem secundaria praecepta magis propria, quae sunt quasi conclusiones propinque principijs. Quantum ergo ad illa principia communia, lex naturalis nullo modo potest a cordibus hominum deleri in vniuersali: deleretur tamen in particulari operabili, secundum quod ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiscentiam, vel aliquam aliam passionem, vt supra dictum est. * Quantum verò ad alia praecepta secundaria, potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones, eo modo quo etiam in speculativis errores contingunt circa conclusiones necessarias: vel etiā propter prauas consuetudines & habitus corruptos: sicut apud quosdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam, vt etiam Apostolus dicit ad Roman. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod culpa deleret legem naturae in particulari, non autem in vniuersali: nisi forte quantum ad secunda praecepta legis naturae, eo modo quo dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, quod gratia etsi sit efficacior quam natura, tamen natura essentialior est homini, & ideo magis permanens.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio illa procedit de secundis praeceptis legis naturae, contra quae aliqui legislatores statuta aliqua fecerunt, quae sunt iniqua.

QVAESTIO XCV.

De lege humana, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de lege humana.

¶ Et primò quidem de ipsa lege secundum se. Secundò, de potestate eius. Tertiò, de eius mutabilitate.

CIRCA primum queruntur quatuor.

¶ Primò, De utilitate ipsius.

¶ Secundò, De origine eius.

¶ Tertiò, De qualitate ipsius.

¶ Quarto, De diuisione eiusdem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit vtile aliquas leges poni ab hominibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod non fuerit vtile aliquas leges poni ab hominibus. Intentio enim cuiuslibet legis est, vt per eam homines fiant boni, sicut supra dictum est: * sed homines magis inducuntur ad bonum voluntarij per monitiones, quam coacti per leges. ergo non fuit necessarium leges ponere.

¶ 2. Praeterea. Sicut dicit Philosophus in 5. Ethicorum. † Ad iudicem confugiunt homines sicut ad iustum animatum: sed iustitia animata est melior, quam inanimata quae legibus continetur. ergo melius fuisset, vt executio iustitiae committeretur arbitrio iudicum, quam quod super hoc lex aliqua conderetur.

¶ 3. Praeterea. Lex omnis directiua est actuum humanorum, vt ex supradictis patet: * sed cum humani actus consistant in singularibus, quae sunt infinita, non possunt ea, quae ad directionem humanorum actuum pertinent, sufficienter considerari, nisi ab aliquo sapiente, qui inspiciat singula. ergo melius fuisset arbitrio sapientium dirigi actus humanos, quam aliqua lege posita. ergo non fuit necessarium leges humanas ponere.

SED CONTRA est, quod Isidorus dicit in lib. 5. e. 56. Etymolog. Factae sunt leges, ut earum metu huma-

Supra q. 91. art. 3. & 2. dicitur. 9. art. 1. cor. ad 1. & ad 5. Et 3. dicitur. 40. ar. 2. q. 92. ar. 1.

Cap. 4. circa mod. 10. 5.

Q. 90. art. 1. d. 3.

Lib. 5. e. 56.

na coereretur audacia, tutaque sit inter improbos innocencia, & in ipsis improbis formidato supplicio refranetur nocendi facultas: sed hæc sunt necessaria maxime humano generi. ergo necessarium fuit ponere leges humanas.

Leg. art. 1.

RESPON. Dicendum, quod sicut ex supradictis patet, * Homini naturaliter inest quædam aptitudo ad virtutem: sed ipsa virtutis perfectio necesse est quod homini adueniat per aliquam disciplinam. sicut etiã videmus, quod per aliquam industriam subuenitur homini in suis necessitatibus, puta, in cibo & vestitu, quorum initia quædam habet a natura, scilicet rationem & manus: non autem ipsum complementum, sicut cætera animalia, quibus natura dedit sufficienter tegumentum & cibum. Ad hanc autem disciplinam non de facili inuenitur homo sibi sufficiens: quia perfectio virtutis præcipuè consistit in retrahendo hominem ab indebitis delectationibus, ad quas præcipuè homines sunt proni, & maximè iuuenes, circa quos est efficacior disciplina: & ideo oportet quod huiusmodi disciplinam, per quam ad virtutem perueniatur, homines ab alio sortiantur: & quidem quantum ad illos iuuenes, qui sunt proni ad actus virtutum ex bona dispositione naturæ, vel consuetudine, vel magis diuino munere sufficit disciplina paterna, quæ est per monitiones. Sed quia inueniuntur quidam proterui & ad vitia proni, qui verbis de facili moueri non possunt, necessarium fuit, quod per vim, vel metum cohiberentur a malo, vt saltem sic male facere desisterent, & alijs quietam vitam redderent, & ipsi tandem per huiusmodi assuetudinem ad hoc perducerentur, quod voluntarie facerent, quæ prius metu implebant, & sic fierent virtuosi.

Cap. 2. in fi. filius, to. 5.

Huiusmodi autem disciplina cogens metu poenæ, est disciplina legum: vnde necessarium fuit ad pacem hominum & virtutem, quod leges ponerentur: quia sicut Philosophus dicit in 1. Politicæ, * sicut homo, si sit perfectus virtute, est optimum animalium: sic si sit separatus a lege & iustitia, est pessimum omnium, quia homo habet arma rationis ad explendas concupiscentias & fraudas, quæ non habent alia animalia.

Cap. 1. inter princip. & mod. to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homines bene dispositi, melius inducuntur ad virtutem monitionibus voluntarijs, quàm coactione: sed quidam male dispositi non ducuntur ad virtutem, nisi cogantur.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut Philosophus dicit, 1. Rethor. * Melius est omnia ordinari lege, quàm dimittere iudicium arbitrio. & hoc propter tria. Primò quidem, quia facilius est inuenire paucos sapientes, qui sufficiant ad rectas leges ponendas, quàm multos, qui requirerentur ad recte iudicandum de singulis. Secundo, quia illi qui leges ponunt, ex multo tempore considerant quid lege ferendum sit: sed iudicia de singularibus factis fiunt ex casibus subito exortis. Facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit, quàm solù ex aliquo vno facto. Tertio, quia legislatores iudicant in vniuersali, & de futuris: sed homines iudicij præsidentes iudicant de presentibus, ad quæ afficiuntur amore vel odio, aut aliqua cupiditate. & sic eorum deprauatur iudicium. Quia ergo iustitia animata iudicis non inuenitur in multis, & quia flexibilis est: ideo necessarium fuit in quibuscumque est possibile, legem determinare quid iudicandum sit, & paucissima arbitrio hominum committere.

AD TERTIVM dicendum, quod quædam singu-

laria, quæ non possunt lege comprehendi, nec est committere iudicibus, vt ibidem Philosophus dicit, * pura, de eo quod est factum esse, vel non esse, & de alijs huiusmodi.

ARTICVLVS II,

VRVM OMNIS LEX HUMANITUS POSITA, A LEGE NATURALI DERINETUR.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur, quod non omnis lex humanitus posita, a lege naturali deriuetur. Dicit enim Philosophus in 5. Ethic. * quod iustitiale est, quod principio quidem nihil differt, vtrum sic, vel aliter fiat: sed in his quæ oriuntur ex lege naturali, differt vtrum sic, vel aliter fiat. ergo ea quæ sunt legibus humanis statuta, non omnia deriuantur a lege naturæ.

¶ 2 Præter. Ius posituum diuiditur contra ius naturale, ut patet per Aristotem in libr. * Etymol. & per Philosophum in 5. Ethic. ¶ sed ea quæ deriuantur a principijs communibus legis naturæ, sicut conclusiones, pertinent ad legem naturæ, ut supra dictum est. * ergo ea quæ sunt de lege humana, non deriuantur a lege naturæ.

¶ 3 Præter. Lex naturæ est eadem apud omnes. dicit enim Philosophus in 5. Ethicor. ¶ quod naturale ius est, quod vbiq; habet eandem potentiam, si igitur leges humanæ a naturali lege deriuarentur, sequeretur etiam quod ipsæ essent eadem apud omnes: quod patet esse falsum.

¶ 4 Præter. Eorum quæ a lege naturali deriuantur, potest aliqua ratio assignari: sed non omnium quæ a maioribus lege statuta sunt, ratio reddi potest, vt Iurisperitus dicit, ergo non omnes leges humanæ deriuantur a lege naturali.

SED CONTRA est, quod Tullius dicit in sua Rhet. * Res a natura perfecta, & a cõsuetudine probatas, legum metus & religio sanxit.

RESPON. Dicendum, quod sicut Aug. dicit in 1. de liber. arb. * Non videtur esse lex, quæ iusta non fuerit: vnde in quantum habet de iustitia, intantum habet de virtute legis. In rebus autem humanis dicitur esse aliquid iustum ex eo, quod est rectum secundum regulam rationis. Rationis autem prima regula est lex naturæ, ut ex supradictis patet: * vnde omnis lex humanitus posita intantum habet de ratione legis, in quantum a lege naturæ deriuatur. Si uerò in aliquo a lege na-

Super 2. q. 95. Aristot. secundum.

IN art. 2. articulo primo dicitur quod secundum modum rationis a lege naturali, scilicet secundum modum determinationis, inuenitur determinatio in rebus humanis ad hanc illam figuram: quia in tendit de determinatione vniuersalis minus vniuersalis singulari. Et quod ter dicitur dicitur quod magis est alijs: tum quia minus vniuersalis quam singulari vniuersali dicitur vt concluditur. Ex hoc patet, quod quædam sunt leges humanæ quæ non deriuantur a lege naturali. Et hoc patet per Aristotem in 5. Ethicor. dicitur quod naturale ius est, quod vbiq; habet eandem potentiam, si igitur leges humanæ a naturali lege deriuarentur, sequeretur etiam quod ipsæ essent eadem apud omnes: quod patet esse falsum. Et hoc patet per Aristotem in 5. Ethicor. dicitur quod naturale ius est, quod vbiq; habet eandem potentiam, si igitur leges humanæ a naturali lege deriuarentur, sequeretur etiam quod ipsæ essent eadem apud omnes: quod patet esse falsum. Et hoc patet per Aristotem in 5. Ethicor. dicitur quod naturale ius est, quod vbiq; habet eandem potentiam, si igitur leges humanæ a naturali lege deriuarentur, sequeretur etiam quod ipsæ essent eadem apud omnes: quod patet esse falsum.